

Thông tin báo cáo tài chính của các doanh nghiệp nhỏ và vừa

Nguyễn Thu Hương^{1*}

¹ Khoa quản lý đô thị- Trường Đại học Kiến Trúc Hà Nội

TỪ KHOẢ

Báo cáo tài chính

Kế toán

Kiểm toán

TÓM TẮT

Hiện nay, Báo cáo tài chính (viết tắt là BCTC) của các doanh nghiệp Việt Nam ngày càng trở nên trung thực và minh bạch hơn do khuôn khổ pháp lý về kế toán khá vững chắc và ổn định: luật kế toán sửa đổi và bổ sung bắt đầu có hiệu lực, chế độ kế toán điều chỉnh theo từng lĩnh vực và quy mô ...Tuy nhiên, các chính sách về kế toán chưa thực sự đồng bộ, việc hướng dẫn chưa rõ ràng nên các doanh nghiệp áp dụng trong thực tế còn gặp nhiều khó khăn, vướng mắc đồng thời việc cố tình “bóp méo” BCTC vẫn diễn biến phức tạp tùy thuộc vào mục đích của lãnh đạo doanh nghiệp do đó ảnh hưởng đến thông tin trên các BCTC mà các doanh nghiệp cung cấp. Trong giới hạn bài viết này, tác giả chỉ đề cập đến chất lượng thông tin BCTC của các doanh nghiệp nhỏ và vừa đồng thời đưa ra một số kiến nghị góp phần nâng cao chất lượng thông tin BCTC của các doanh nghiệp này.

KEYWORDS

Financial statements

Accounting

Auditing

ABSTRACT

Currently, the Financial Statements of Vietnamese enterprises are becoming more and more honest and transparent due to the fairly solid and stable legal framework on accounting: the revised and supplemented accounting law has come into effect, the accounting regime is adjusted according to each field and scale... However, accounting policies are not really consistent, the guidance is not clear, so enterprises applying them in practice still face many difficulties and obstacles, at the same time, the intentional "distortion" of Financial Statements is still complicated depending on the purpose of the enterprise leaders, thereby affecting the information on the Financial Statements provided by the enterprises.

1. Giới thiệu

BCTC phản ánh tình hình tài chính của doanh nghiệp bằng cách tổng hợp các nghiệp vụ kinh tế, tài chính có cùng tính chất kinh tế thành các yếu tố của báo cáo tài chính. Các yếu tố liên quan trực tiếp đến việc xác định tình hình tài chính trong Bảng cân đối kế toán là tài sản, Nợ phải trả và vốn chủ sở hữu. Các yếu tố liên quan trực tiếp đến đánh giá tình hình và kết quả kinh doanh trong báo cáo kết quả hoạt động kinh doanh là doanh thu, thu nhập khác, chi phí và kết quả kinh doanh.

BCTC dùng để cung cấp thông tin về tình hình tài chính, tình hình kinh doanh và các luồng tiền của một doanh nghiệp, đáp ứng yêu cầu quản lý của chủ doanh nghiệp, cơ quan Nhà nước và nhu cầu hữu ích của những người sử dụng trong việc đưa ra quyết định kinh tế. BCTC phải cung cấp những thông tin của một doanh nghiệp về: Tài sản; Nợ phải trả; Vốn chủ sở hữu; Doanh thu, thu nhập khác, chi phí sản xuất kinh doanh và chi phí khác; Lãi, lỗ và phân chia kết quả kinh doanh và các luồng tiền. Ngoài các thông tin này, doanh nghiệp còn phải cung cấp các thông tin khác trong “Bản thuyết minh báo cáo tài chính” nhằm giải trình thêm về các chỉ tiêu đã phản ánh trên các Báo cáo tài chính tổng hợp và các chính sách kế toán đã áp dụng để ghi nhận các nghiệp vụ kinh tế phát sinh, lập và trình bày BCTC.

2. Thực trạng chất lượng BCTC trong các doanh nghiệp nhỏ và vừa

Hiện nay, BCTC của các doanh nghiệp Việt Nam đang ngày càng trở nên trung thực và minh bạch hơn do các quy định của Nhà nước, chế độ kế toán ngày càng rõ ràng hơn và gần với chuẩn mực kế toán và thông lệ quốc tế. Đặc biệt là các BCTC đã được kiểm toán thì độ rủi ro được hạn chế một phần nào đó nên độ tin cậy sẽ càng cao hơn. Tuy nhiên, không thể nói BCTC của các doanh nghiệp “không có vấn đề gì”. Việc cố tình “bóp méo” BCTC vẫn diễn biến phức tạp ở trong tất cả các doanh nghiệp nói chung và các doanh nghiệp nhỏ và vừa nói riêng đó là tình trạng lái giá - lỗ thật hay ngược lại lỗ giả - lãi thật tùy vào mục đích của chủ doanh nghiệp.

Các doanh nghiệp nhỏ và vừa thường là các công ty trách nhiệm hữu hạn, các doanh nghiệp tư nhân hay các doanh nghiệp gia đình. Các doanh nghiệp này được sở hữu bởi một hay một số cá nhân hoặc hộ gia đình nên mục đích của các doanh nghiệp này là làm sao thu được nhiều lợi nhuận nhất và có thể giảm được thuế phải nộp nhiều nhất. Chính vì vậy, với các doanh nghiệp này họ luôn có xu hướng giấu lãi bằng cách giấu doanh thu. Ví dụ: không xuất hóa đơn cho khách hàng, bán giá thấp hơn giá thực tế của hàng hóa, hạch toán kế toán sai quy định như thực hiện chiết khấu, giảm giá không hợp lý, sử dụng chứng từ sổ sách kế toán không đầy đủ, sử dụng hai loại sổ sách,... tất cả những việc làm này sẽ làm giảm thu nhập chịu thuế của doanh nghiệp

*Liên hệ tác giả: nguyenthuhuongktxdhau@gmail.com

Nhận ngày 03/03/2025, sửa xong ngày 15/03/2025, chấp nhận đăng ngày 17/03/2025

Link DOI: <https://doi.org/10.54772/jomc.02.2025.856>

do đó lợi nhuận kế toán bị “bóp méo” theo hướng lỗ giả nhưng lãi thật. Vì BCTC là căn cứ quan trọng để lập nên báo cáo thuế, xác định nghĩa vụ thuế của doanh nghiệp trong kỳ kế toán nên nếu không kiểm tra được sự trung thực trong các BCTC thì báo cáo thuế cũng bị sai lệch đáng kể.

3. Nguyên nhân và giải pháp

Có rất nhiều nguyên nhân dẫn đến các sai sót trên BCTC, bao gồm cả các nguyên nhân chủ quan từ chính các doanh nghiệp và các nguyên nhân khách quan từ bên ngoài doanh nghiệp; có thể là do sai sót vô ý và cũng có thể do gian lận có chủ ý...

Nguyên nhân đầu tiên và quan trọng nhất làm cho BCTC giảm bớt sự trung thực và minh bạch là do ý muốn chủ quan của các nhà quản lý doanh nghiệp. Do họ muốn có một BCTC theo ý của riêng mình nên cố tình che giấu lãi, khi kế toán không làm được BCTC theo yêu cầu hay mong muốn của họ điều đó có nghĩa là kế toán “không thể làm được việc” và lập tức bị sa thải hoặc theo một cách khác, kế toán phải tìm mọi cách để có thể thực hiện được những mong muốn về BCTC của chủ doanh nghiệp.

Thứ hai, nghề kế toán là gắn với các con số nên việc gặp sai sót trong tính toán là khó tránh khỏi khi lập BCTC

Thứ ba, hiện nay khuôn khổ pháp lý về kế toán khá vững chắc và ổn định tuy nhiên một số quy định còn chưa thực sự rõ ràng, thậm chí còn có mâu thuẫn giữa các văn bản quy phạm pháp luật nên gây khó khăn cho việc áp dụng hoặc có thể dẫn đến hiểu sai...

Để nâng cao chất lượng BCTC đầu tiên phải thay đổi tư duy nhận thức của chính các chủ sở hữu của doanh nghiệp đó. Thay vì chỉ phục vụ mục đích của riêng mình, các nhà quản lý phải hướng tới việc trình bày BCTC trung thực, minh bạch và phục vụ cho các đối tượng khác bên ngoài doanh nghiệp. Ngoài ra, phải tuân thủ đúng pháp luật có liên quan. Theo thông tư 200/2014/TT-BTC có một sự thay đổi rất lớn đó là yêu cầu hạch toán kế toán được tiến hành dựa vào bản chất hơn hình thức, yêu cầu các doanh nghiệp chủ động thuyết minh các thông tin có tính hữu ích cho người sử dụng thông tin trên BCTC. Tuy nhiên, để đạt được chất lượng thực sự thì phải cần sự tự giác của các doanh nghiệp, tính chuyên nghiệp của các công ty kiểm toán, việc hướng dẫn, kiểm tra sát sao của hội nghề nghiệp và Bộ Tài chính.

Trước đây, các doanh nghiệp có tư duy lập BCTC để phục vụ cho việc tính thuế, cho cơ quan thuế mà quên rằng đối tượng bên ngoài sử dụng thông tin trên BCTC có rất nhiều đối tượng khác như: nhà đầu tư, chủ nợ... bên cạnh đó, cơ sở ghi nhận của kế toán và cơ sở tính thuế khác nhau, được điều chỉnh bởi luật kế toán và luật thuế khác nhau nên có sự khác biệt giữa số liệu trên BCTC và báo cáo thuế. Chính vì vậy, nếu kế toán trình bày BCTC theo báo cáo thuế thì số liệu trên BCTC ắt sẽ có những sai lệch đáng kể. Chế độ kế toán mới giúp cho các doanh nghiệp tháo gỡ khó khăn khi đối mặt với cơ quan thuế và giúp kế toán làm đúng vai trò của mình, không làm kế toán vì mục đích thuế mà chỉ xem cơ quan thuế như một đối tác, một người bạn hay một chủ nợ như các chủ nợ khác.

Vấn đề nguồn nhân lực cũng đóng vai trò cực kỳ quan trọng trong công tác kế toán, lập và trình bày BCTC. Nếu bộ máy kế toán không đủ mạnh về chuyên môn, việc hiểu và diễn giải sai chính sách là điều có thể nhìn thấy trước. Vì vậy, các doanh nghiệp cần tăng cường công tác đào tạo nhân viên để có thể nâng cao năng lực, kịp thời cập nhật các quy định mới của pháp luật trong lĩnh vực tài chính. Trong chế độ kế toán mới đã đề cao trách nhiệm của người hành nghề kế toán. Theo đó, người hành nghề dịch vụ kế toán phải ký tên, ghi rõ chứng chỉ hành nghề vào sổ sách, BCTC do đơn vị hoặc cá nhân mình lập ra. Nếu đơn vị hay cá nhân làm sai có thể sẽ bị chế tài xử phạt theo quy định nhằm mục đích nâng cao chất lượng dịch vụ kế toán góp phần nâng cao chất lượng BCTC.

Cần mở rộng hoạt động của các dịch vụ kiểm toán và tư vấn tài chính, kế toán bởi các doanh nghiệp kiểm toán góp phần phổ cập cơ chế, chính sách kinh tế, tài chính, góp phần thực hiện công khai, minh bạch BCTC của các doanh nghiệp, ngăn ngừa lãng phí, tham nhũng, phục vụ đắc lực cho công tác quản lý và điều hành kinh tế - tài chính của Nhà nước và hoạt động kinh doanh của các doanh nghiệp. Khi các doanh nghiệp được kiểm toán thực hiện nghiêm túc các nghĩa vụ trong quá trình kiểm toán như: cung cấp tài liệu, giải trình, phối hợp với các kiểm toán viên và doanh nghiệp kiểm toán sẽ góp phần nâng cao chất lượng kiểm toán.

Ngoài ra, chất lượng BCTC còn phụ thuộc vào các cơ quan nhà nước khi hoạch định chính sách. Điều đó có nghĩa là làm sao để chính sách mới đưa ra đồng bộ, hướng dẫn ràng và càng ngày càng minh bạch để khi doanh nghiệp đọc một văn bản, họ không thể hiểu theo nhiều nghĩa khác nhau và diễn giải theo nhiều ý khác nhau; tránh trường hợp các chính sách đưa ra mâu thuẫn với nhau ảnh hưởng đến công tác kế toán, lập BCTC tại các doanh nghiệp và chất lượng thông tin BCTC cung cấp. Đồng thời cần xây dựng một hệ thống luật pháp nghiêm minh hơn để khi phát hiện các doanh nghiệp có dấu hiệu sai phạm thì sẽ có những chế tài xử phạt của pháp luật.

Tóm lại, nâng cao chất lượng thông tin BCTC của các doanh nghiệp tại Việt Nam hiện nay nói chung và các doanh nghiệp nhỏ và vừa nói riêng thực sự cần sự phối hợp của tất cả các cấp, các ngành và các doanh nghiệp có liên quan trong nền kinh tế. Các nhà hoạch định chính sách cần đưa ra các chính sách đồng bộ, minh bạch, rõ ràng, tiệm cận với chuẩn mực kế toán quốc tế và một hệ thống các biện pháp chế tài để xử lý các doanh nghiệp vi phạm. Lãnh đạo các doanh nghiệp cần thay đổi tư duy nhận thức để BCTC được lập hướng tới sự minh bạch, trung thực phục vụ cho nhu cầu của các đối tượng sử dụng thông tin BCTC bên ngoài doanh nghiệp. Kế toán viên, kiểm toán viên tiếp tục nâng cao trình độ của mình để đáp ứng được yêu cầu của công việc đặt ra...

Tài liệu tham khảo

- [1]. Diễn đàn Kinh tế thế giới; PwC, The Financial Brand; Cyber security in the banking sector, tháng 02 năm 2016.
- [2]. Ngành ngân hàng trước cách mạng công nghiệp lần thứ tư; TS. Tô Huy Vũ ThS. Vũ Xuân Thanh

- [3]. <http://aita.gov.vn/tin-tuc/1676/ngghien-cuu-tong-quan-ve-kiem-toan-cong-nghe-thong-tin>
- [4]. <http://www.khoahockiemtoan.vn>.
- [5]. <http://www.sav.gov.vn>
- [6]. <http://www.tapchitaichinh.vn>
- [7]. <https://www.sbv.gov.vn/webcenter>
- [8]. <http://tapchitaichinh.vn/kinh-te-vi-mo/bung-no-ngan-hang-so-146419.html>